

**Ключові слова:** імпровізація, навички імпровізації, творча свобода майбутнього педагога-музиканта.

*В статье проанализированы различные научные взгляды на проблему импровизации в музыкальном исполнительстве, рассмотрены ее особенности в XVIII, XIX и XX веках. Определены виды музыкального творчества и необходимость ее развития у детей разного возраста. Проанализированы методики К. Орфа и Э. Далькроза, Б. Асафьева, Б. Яворского и Д. Кабалеvского, в основе которых – обучение детей импровизировать на музыкальных инструментах, в ритме, пластике. Развитие у детей умений импровизировать требует развития музыкальных способностей, памяти, мышления. Раскрыты особенности обучения импровизации будущих педагогов-музыкантов.*

**Ключевые слова:** импровизация, навыки импровизации, творческая свобода будущего педагога-музыканта.

*The article analyzes the different scientific views on the problem of improvisation in musical performance, considered it particularly XVIII, XIX and XX centuries. The kinds of musical creativity and the need for development in children of different ages. Orff method are analyzed and E. Dalcroze, B. Asafeva, B. Yavorskogo and D. Kabalevskogo, based – teaching children to improvise on musical instruments, the rhythm, plastic. The development of children requires the development of skills to improvise musical abilities, memory, thinking. Some aspects of training future teachers of improvisation musicians.*

**Keywords:** improvisation, improvisation skills, creative freedom future teacher-musician.

УДК 378.147

О.В. Джога  
м. Умань, Україна

## ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

**Постановка проблеми.** Особливої актуальності набуває проблема вдосконалення підготовки студентів у вищих навчальних закладах до професійної діяльності, пошуку нових підходів до подальшого вдосконалення форм і методів здобуття фахових знань, визначення шляхів формування професійної спрямованості протягом усього періоду навчання студентів, оптимізація змісту та способів реалізації професійної освіти. Одним із основних шляхів ефективного розв'язання завдань підготовки майбутніх фахівців є переорієнтація на якісно нові принципи використання професійно-орієнтованих технологій навчання.

**Аналіз попередніх публікацій** свідчить, що значний науковий доробок, представлений останнім часом у дисертаційних роботах українських учених, присвячений таким аспектам, як: організація навчально-виховного процесу майбутніх фахівців (Р. Борківська, Н. Житник, Є. Іванченко, Т. Красікова, С. Кустовський, І. Мороз, В. Стрельников та ін.); упровадження активних форм і методів навчання (Л. Бондарева, Н. Бутенко, Н. Захарченко, Т. Качеровська, І. Полещук та ін.); шляхи вдосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців (Я. Галета, Л. Онучак, Г. Романова та ін.); упровадження інноваційних технологій навчання (С. Вдович, Н. Іщук, О. Кареліна, Т. Коваль, В. Крижанівська, В. Олексенко, Т. Поясок та ін.). Незважаючи на існування досліджень з проблеми впровадження технологій навчання у галузі освіти, залишається недостатньо дослідженим у теоретичному та методичному аспектах процес застосування принципів професійно-орієнтованих технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців у ВНЗ.

Звідси, **метою статті** є виокремлення принципів використання професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх фахівців у ВНЗ.

Розпочинаючи **виклад основного матеріалу дослідження** відзначимо, що виділені принципи не претендують на абсолютну вичерпність і передбачають подальший розвиток методології професійно-орієнтованих технологій навчання.

По-перше, звернемося до *принципу системної цілісності* педагогічного процесу, який означає досягнення єдності та певної завершеності всіх елементів і факторів, що до нього належать. Реалізація принципу системної цілісності сприяє впорядкуванню педагогічного

процесу, раціональному складанню навчальних планів і програм, сприяє закріпленню міжпредметних зв'язків, цілісному сприйняттю картини світу знань і їхньому укріпленню. В. Безпалько відзначає, що дотримуючись принципу системної цілісності в процесі розробки проекту майбутньої педагогічної технології, необхідно досягнути гармонійної взаємодії всіх елементів як по горизонталі (у межах одного семестру чи навчального року), так і по вертикалі (на весь період навчання) [1]. Отже, встановлено, що принцип системної цілісності покликаний забезпечити логічну перебудову вже наявної педагогічної технології або створення нової, зокрема, професійно-орієнтованої, яка також створить цілісну систему.

Принцип *діагностичної, диференційованої цілеспрямованості* забезпечує високі показники ефективності використання професійно-орієнтованих технологій, порівняно зі традиційними підходами до організації навчально-виховного процесу, завдяки використанню чіткого, науково обґрунтованого комплексу методів, прийомів, способів педагогічної взаємодії. Цей принцип вимагає дотримання під час планування освітніх цілей необхідної чіткості визначення та реальності досягнення мети. Тобто характер взаємодії та засоби педагогічного впливу визначаються на підставі ретельного аналізу наявних знань, умінь, навичок, пізнавальних можливостей студентів, перспектив їхнього розвитку з урахуванням потенційних можливостей створеного освітнього середовища [2; 3].

Процедура діагностичного цілепокладання й оцінювання передбачає абсолютну діагностичність і диференційованість мети та містить: точний, визначений і однозначний у термінах професійної діяльності опис формованих компетенцій, що мають рівневий характер: знати, уміти, володіти, бути; спосіб для визначення та виміру властивості, що діагностується, у процесі об'єктивного контролю його сформованості; інтеграційну систему критеріїв і показників, шкалу оцінки рівня сформованості якості, яка спирається на результати виміру; інтеграційну оцінку рівня сформованості властивості, що діагностується, відповідно до діагностично поставленої мети, і вибіркову диференційовану оцінку будь-якого з компонентів властивості [3].

Принцип *стимулювання й мотивації* позитивного ставлення студентів до навчання репрезентує зв'язок між успішністю їхньої фахової підготовки та прояву інтересу до неї та вказує на необхідність неперервного спонукання до оволодіння змістом освіти. Доречно зауважити, що в навчанні з використанням професійно-орієнтованих технологій пріоритетність надають таким мотивам: соціальним, професійним, пізнавальним, які необхідно враховувати як при формулюванні дидактичних завдань, так і безпосередньо під час навчального процесу. Цей принцип вимагає переорієнтації процесу навчання з предметного змісту на процесуальні й мотиваційні аспекти навчання майбутніх фахівців у ВНЗ.

Згідно з означеним принципом проектування професійно-орієнтованих технологій із самого початку повинне спрямовуватися на розвиток особистості студента, виокремлення його особливостей (здібностей, інтересів, потреб) як суб'єкта, визнання суб'єктивного досвіду як самоцінності, побудови педагогічних впливів з максимальною опорою на цей досвід, розкриття індивідуальної своєрідності отримання знань через аналіз способів навчання [2; 3].

Принцип *гнучкого алгоритму та варіативності навчання* вимагає оригінальних і нових педагогічних впливів особливостей сприйняття студентами відчуття притупляються при повторних формах впливу, повтори блокуються свідомістю. Шаблонні, трафаретні, відомі студентам дії втрачають силу свого впливу, а нові, несподівані, свіжі, оригінальні ведуть до гостроти сприйняття та максимальної активності учнів. Справді, знаходячись у суб'єкт-суб'єктних відносинах зі студентом, які постійно змінюються, викладач ВНЗ має вміти природно й органічно змінювати свою позицію відповідно до нової ситуації, забезпечуючи динамічність навчального процесу [2].

Водночас зазначимо, що важливе місце при реалізації цього принципу належить індивідуалізації та диференціації навчання, що спрямоване на більш повну реалізацію кожного студента як майбутнього фахівця з урахуванням його відмінностей в інтелектуальній, естетичній, емоційно-вольовій і дійово-практичній сферах. Процес реалізації зазначеного

принципу є найбільш ефективним завдяки використанню інструментів професійно-орієнтованих технологій, зокрема: застосуванню імітаційного моделювання кожного виду й типу навчальних занять; застосуванню методів і прийомів навчання, адекватних дидактичним засобам навчання; вибору студентами ВНЗ тем для самостійного вирішення навчально-пізнавальних і науково-дослідних завдань; систематичному проведенню «мозкових атак»; створенню альтернативних програм, навчально-методичного забезпечення різної складності, створенню системи факультативів, гуртків, спецкурсів, клубів, орієнтованих на професійно-спрямовану індивідуально-пошукову, дослідницьку і творчу роботу в ВНЗ.

Водночас важливими умовами реалізації цього принципу є довірливий тон спілкування педагога зі студентами, створення морально-емоційного клімату, врахування індивідуальних якостей і здібностей слухачів, а також міжособистісних стосунків та ін. [2].

Принцип *професійної доцільності*, з одного боку, демонструє тісний взаємозв'язок процесу професійної підготовки з професійно-значущими видами діяльності майбутнього випускника ВНЗ, а, з іншого боку, вимагає обов'язкової педагогічної інтерпретації всіх професійних запозичень для перетворення їх у педагогічні засоби.

Цей принцип передбачає включення суб'єкта навчального процесу до спеціально розробленої системи проблем і проблемних завдань, що вимагають від студента творчої діяльності на доступному йому рівні, а його застосування в процесі впровадження професійно-орієнтованих технологій сприяє розвиненню умінь розв'язувати нестандартні завдання, передбачати розвиток різноманітних ситуацій, забезпечувати коректування отриманих результатів, що безсумнівно, є необхідним у майбутній професійній діяльності. Саме тому зазначений принцип передбачає створення такого процесу навчання, при якому студент засвоює інформацію свідомо та глибоко, постійно намагається ефективно оволодіти новими знаннями та способами діяльності. Ми виявили, що, інтерес підкріплено також у тих випадках, коли студенти чітко розуміють практичну необхідність отриманих знань для подальшого життя, для використання їх в науці та практиці. Отже, для успішної реалізації цього принципу необхідним є виконання таких умов: високий рівень організації навчального процесу з використанням професійно-орієнтованих технологій; практична реалізація отриманих знань, наближення роботи студентів до змісту майбутньої професійної діяльності; забезпечення емоційності навчання та створення позитивної атмосфери в процесі навчальної діяльності; постійний контроль й об'єктивне оцінювання знань, умінь, навичок, результативності навчальної діяльності; розуміння студентами важливості, необхідності засвоєння навчальної дисципліни в цілому і її окремих розділів зокрема для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Принцип *синергетичної інформаційної підтримки* навчання – принцип, зміст якого пов'язаний із поєднанням зусиль студента та комп'ютера в навчальному процесі, що дозволяє під час реалізації принципу перемістити співвідношення теорії та практики в бік практики, тобто досягти балансу між ними. Доведено, що внаслідок такої організації навчального процесу студент ВНЗ отримує знання, необхідні на виробництві. Співдружність інтелекту особистості студента ВНЗ й інформаційно-технічних можливостей комп'ютера збільшує вплив на різні сфери діяльності студента, і на освітню зокрема.

**Висновок.** Підсумовуючи сказане вище, підкреслимо, що означені принципи використання професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх фахівців у ВНЗ тісно пов'язані й унеможливають забезпечення високих результатів при їхньому ізольованому застосуванні. Ефективність інноваційного принципу збільшується, якщо суб'єкти педагогічного процесу організовують спільну творчу діяльність з використанням різноманітних методів і принципів дидактичних властивостей і функцій телекомунікацій.

### Література:

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посіб. для слухачів закл. підвищ. каліф. системи вищої освіти / Ярослав Якович Болюбаш. – К.: КОМПАС, 1997. – 64 с.

2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе. Контекстный подход / Андрей Александрович Вербицкий. – М.: Педагогика, 1990. – 260 с.
3. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / Н.Г.Балицька, О. А. Біда, Г. П. Волошина та ін.; ред. Н. С. Побірченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – К.: Наук. світ, 2003. – 138 с. – Бібліогр.: с. 128-137.
4. Волкова Н. П. Тренінг як засіб розвитку комунікативних умінь в майбутніх педагогів / Наталія Павлівна Волкова // Проблеми педагогічних технологій: зб. наук. пр. – Луцьк, 2003. – Вип. 2(23). – С. 46-55.
5. Гришин А. В. Формирование конкурентоспособности специалиста профессиональной школы на основе семинара-тренинга / Алексей Владимирович Гришин // Мир науки, культуры образования. – 2010. – №2 (21). – С. 149-152.
6. Дементьева О. М. Технология контекстного обучения в профессиональном образовании / Оксана Мироновна Дементьева // Сред. проф. образование. – 2008. – № 10. – С. 5-6.
7. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссия (анализ зарубеж. опыта) / Михаил Владимирович Кларин. – Рига: УПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
8. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання як наука та навчальний предмет: робочий зошит з курсу «Методика професійного навчання» / О. Е. Коваленко, Н. В. Корольова; Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2006. – 35 с.
9. Левина М. М. Основы технологии обучения профессиональной педагогической деятельности / Мария Михайловна Левина. – Мн., 1996. – 343 с.
10. Метод проектів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів [Електронний ресурс] / О. Карбованець, Н. Куруц, Н. Голуб, А. Майорош. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ped/2008\\_15/karbovanets42.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ped/2008_15/karbovanets42.pdf).
11. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. / Віктор Михайлович Нагаєв. – К.: Центр учбової л-ри, 2007. – 232 с.
12. Олексюк О. Є. Теоретичні основи методу проектів як педагогічної технології / Оксана Євгенівна Олексюк // Наукові праці Миколаїв. держ. гуманіст. ун-ту ім. Петра Могили. Пед. науки. – Миколаїв, 2004. –Т. 36. Вип. 23. – С. 51-55.
13. Садова Т. А. Ігрові технології навчання у професійній підготовці майбутніх педагогів [Електронний ресурс] / Тетяна Анатоліївна Садова. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/pednauk](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk).

*Робота присвячена обґрунтуванню (на підставі цілісного наукового аналізу проблеми технологізації вищої освіти) необхідності застосування професійно-орієнтованих технологій навчання та експериментальній перевірці їх ефективності у процесі фахової підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Для вирішення поставлених завдань у роботі визначені та розкриті принципи застосування професійно-орієнтованих технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців, провідними серед яких є: системної цілісності; діагностичної, диференційованої цілеспрямованості; стимулювання й мотивації позитивного ставлення студентів до навчання; гнучкого алгоритму та варіативності навчання; професійної доцільності; синергетичної інформаційної підтримки навчання; визначено та схарактеризовано організаційно-педагогічні умови ефективності використання професійно-орієнтованих технологій навчання (нормативно-правові, організаційні, інформаційні, навчально-методичні, кадрові, мотиваційні, матеріально-технічні, фінансові); визначено теоретичну сутність поняття «організаційно-педагогічні умови застосування професійно-орієнтованої технології навчання».*

**Ключові слова:** професійно-орієнтовані технології навчання, вищий навчальний заклад, майбутній фахівець, навчальний процес, інноваційні технології.

*Работа посвящена обоснованию (на основании целостного научного анализа проблемы технологизации высшего образования) необходимости применения профессионально-ориентированных технологий обучения и экспериментальной проверке их эффективности в процессе профессиональной подготовки студентов в высших учебных заведениях. Для решения поставленных задач в работе определены и раскрыты принципы применения профессионально-ориентированных технологий обучения в подготовке будущих специалистов, ведущими среди которых являются: системной целостности; диагностической, дифференцированной целеустремленности; стимулирования и мотивации положительного отношения студентов к обучению; гибкого алгоритма и вариативности обучения; профессиональной целесообразности; синергетической информационной поддержки обучения; определены и охарактеризованы организационно-педагогические условия эффективности использования профессионально-ориентированных технологий обучения (нормативно-правовые, организационные, информационные, учебно-методические, кадровые, мотивационные, материально-технические, финансовые); определены теоретическую сущность понятия «организационно-педагогические условия применения профессионально-ориентированной технологии обучения».*

**Ключевые слова:** профессионально-ориентированные технологии обучения, вуз, будущий специалист, учебный процесс, инновационные технологии.

*Thesis is devoted to the study (based on a holistic scientific analysis of the problem technologizing higher education) need to use a professionally-oriented learning technologies and experimental verification of their effectiveness in the professional training of students in universities. To achieve the objectives of the work by applying the principles disclosed*

*and professionally oriented technology training to prepare future professionals, leading among which are: the integrity of the system; diagnostic, differential focus; stimulate and motivate students positive attitudes to learning; flexible algorithm and variability studies; professional expediency; synergy promoted learning; identified and are characterized pedagogical conditions the efficiency of vocational-oriented learning technologies (legal, organizational, informational, teaching, recruitment, motivation, logistical, financial); Theoretical essence of the concept of «organizational and pedagogical conditions of use professionally-oriented technology education.»*

**Keywords:** *professional-focused technology training, institution of higher education, the future specialist training process, innovative technologies.*

УДК 37.013.8

Л.І. Дідух  
м. Львів, Україна

## МЕДІАОСВІТА І МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Медіаосвіта в сучасному світі розглядається як процес розвитку особистості за допомогою та на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різноманітним формам самовираження за допомогою медіатехніки.

Документи ЮНЕСКО визначають медіаосвіту (англ. media education від лат. media- засоби) таким чином: «Медіаосвіта» (media education) пов'язана зі всіма медіа (друкованими та графічними, звуковими, екранними тощо) і різноманітними технологіями; вона надає можливість людям зрозуміти, як масова комунікація використовується в їхніх соціумах, оволодіти здатностями використовувати медіа в комунікації з іншими людьми; забезпечує людині знання того, як: 1) аналізувати, критично осмислювати та створювати медіатексти; 2) визначати джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, комерційні та/або культурні інтереси, їх контекст; 3) інтерпретувати медіатексти та цінності, що розповсюджуються медіа; 4) відбирати відповідні медіа для створення та розповсюдження своїх власних медіатекстів та формування зацікавленої в них аудиторії; 5) одержати можливість вільного доступу до медіа як для сприймання, так і для продукції. Медіаосвіта є частиною основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на вільне самовираження та права на інформацію, що є інструментом підтримки демократії. Медіаосвіта нині рекомендується до впровадження в систему додаткової, неформальної освіти та загальної освіти впродовж цього життя [12].

Окрім поняття «медіаосвіта» дуже часто в закордонній педагогічній літературі (особливо в американській) зустрічається термін «медіаграмотність» (media literacy) і медіакомпетентність (media competence) особистості.

Оксфордська енциклопедія [8] дає цьому поняттю таке визначення: «Медіаграмотність – процес підготовки медіаграмотної людини, яка володіє розвиненою здатністю до сприйняття, створення, аналізу, оцінки медіа текстів, до розуміння соціокультурного та політичного контексту функціонування медіа, що використовуються; життя такої людини в суспільстві та світі пов'язане з громадянською відповідальністю».

Нарешті, медіакомпетентність особистості – це сукупність її мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, контактний, інформаційний перцептивний, інтерактивний/оцінний, практико-операційний/діяльнісний, креативний), що сприяють вибору, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створенню та передаванню медіатекстів у різних видах, формах і темах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі.

Отже, медіаосвіта, медіаграмотність і медіакомпетентність тісно пов'язані одне з іншим (деякі педагоги вважають, що це синоніми; варіант: медіаграмотність / медіакомпетентність –